

**ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Δ' ΤΑΞΗΣ
ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΕΜΠΤΗ 28 ΜΑΪΟΥ 2009
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ:
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ**

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

A. Ακόμα, κάθε αρετή και γεννιέται και φθείρεται για τους ίδιους λόγους και με τα ίδια μέσα - το ίδιο και κάθε τέχνη· γιατί παίζοντας κιθάρα γίνονται και οι καλοί και οι κακοί κιθαριστές· και με ανάλογο τρόπο και οι οικοδόμοι και όλοι οι άλλοι τεχνίτες. Δηλαδή χτίζοντας με καλό τρόπο σπίτια θα γίνουν καλοί οικοδόμοι, όμως χτίζοντας με κακό τρόπο, κακοί. Γιατί, αν δε συνέβαιναν έτσι τα πράγματα, καθόλου δε θα χρειαζόταν ο άνθρωπος που θα δίδασκε, αλλά όλοι οι τεχνίτες θα ήταν καλοί ή κακοί από τη γέννηση τους.

Το ίδιο λοιπόν συμβαίνει και με τις αρετές· κάνοντας όσα συμβαίνουν στη συναλλαγή μας με τους άλλους ανθρώπους γινόμαστε άλλοι δίκαιοι και άλλοι άδικοι, ενώ κάνοντας όσα έχουν μέσα τους το στοιχείο του φόβου και συνηθίζοντας να φοβόμαστε ή να έχουμε θάρρος γινόμαστε άλλοι ανδρείοι και άλλοι δειλοί.

B. 1.

Η τέλεια κοινωνία, κατά τον Αριστοτέλη, είναι η πολιτεία (η πόλη-κράτος). Σκοπός της πολιτείας είναι η ευδαιμονία των πολιτών. Γι' αυτό οι νομοθέτες επιδιώκουν να κάνουν τους πολίτες καλούς. Όσοι το κατορθώνουν, συμβάλλουν καθοριστικά στη δημιουργία της αγαθής πολιτείας. Όσοι αποτυγχάνουν, η πολιτεία γίνεται φαύλη, με αρκετές αρνητικές συνέπειες στη ζωή των ανθρώπων. Σ' αυτό το σημείο λοιπόν εντοπίζει ο Αριστοτέλης και τη διαφορά ανάμεσα σε ένα πολίτευμα καλό και σε ένα πολίτευμα λιγότερο καλό, στο αν δηλαδή οι πολίτες ασκήθηκαν στην αρετή περισσότερο με το ένα και λιγότερο με το άλλο πολίτευμα. Κριτήριο, επομένως, για να χαρακτηρίσουμε ένα πολίτευμα ανώτερο ή

κατώτερο είναι το αν βοήθησαν λιγότερο ή περισσότερο οι νομοθέτες τον πολίτη να κατακτήσει με τη δική τους καθοδήγηση την αρετή.

Για τον Αριστοτέλη θεωρητικά όλα τα πολιτεύματα μπορούν να θεωρηθούν καλά, αφού οι νομοθέτες, όσο εξαρτάται απ' αυτούς, επιδιώκουν να «εθίσουν» τους ανθρώπους στην αρετή. Η διαφορά έγκειται στο βαθμό της βοήθειας που παρέχει το κάθε πολίτευμα στον πολίτη, ώστε να ασκηθεί με μεγαλύτερη ή μικρότερη επιτυχία στα έργα της αρετής και να γίνει τελικά κάτοχος της.

B. 2.

Ο Αριστοτέλης και σ' αυτή την ενότητα χρησιμοποιεί παραδείγματα για να περιγράψει ενέργειες του πρακτικού και ηθικού βίου των πολιτών. Συγκεκριμένα, η καθημερινή, συνεχής και αδιάλειπτη συναλλαγή μας με τους ανθρώπους είναι που μας κάνει δίκαιους, όπως η αδιάλειπτη άσκηση μας να μένουμε θαρραλέοι μπροστά στους κινδύνους μάς κάνει ανδρείους και με τον ίδιο τρόπο γινόμαστε και άδικοι ή δειλοί. Επιπλέον, με τις επανειλημμένες πράξεις σωφροσύνης και με τη συστηματική μας αποχή από τις ηδονές γινόμαστε σώφρονες.

Το συμπέρασμα από αυτά τα παραδείγματα είναι ότι οι ιδιότητες που αποκτούμε (οι έξεις), και οι καλές και οι κακές, είναι αποτέλεσμα της επανάληψης όμοιων ενεργειών, είναι απότοκες του ότι πολλές φορές ενεργούμε «οὕτως ἢ οὕτως». Φυσικά, βασική προϋπόθεση είναι αυτός που κάνει τις πράξεις να έχει ορισμένα χαρακτηριστικά: να έχει συνείδηση του τι πράττει, να έχει επιλέξει ενσυνείδητα τις πράξεις του και να κάνει αυτές τις πράξεις μόνιμο, σταθερό και αμετάβλητο τρόπο συμπεριφοράς.

B. 3.

Ερώτηση εισαγωγής, σελ. σχολικού εγχειριδίου 151: «Στο Α' Βιβλίο των *Ηθικών Νικομαχείων* ... το περιεχόμενό του».

B. 4.

φθείρεται: φθαρτός, ψυχοφθόρος

τέχνη: τεχνικός, τεχνοκράτης

οικοδόμοι: οικοδομή, ανοικοδόμηση

πράττοντες: πράξη, σύμπραξη

ἀναστρέφειν: στροφή, στρέμμα

Απαντήσεις Αρχαίων

Γ.1. Νομίζω, φίλοι, ότι οι άνθρωποι τον πλούτο και τη φτώχεια δεν τον έχουν στο σπίτι, αλλά στην ψυχή. Γιατί βλέπω πολλούς απλούς ανθρώπους, οι οποίοι ενώ έχουν πάρα πολλά χρήματα, νομίζουν ότι είναι τόσο φτωχοί, ώστε υποβάλλονται σε κάθε κόπο και κάθε κίνδυνο με τον όρο να αποκτήσουν περισσότερα. Γνωρίζω και αδέρφια που ενώ έχουν κληρονομήσει τα ίδια, ο ένας απ' αυτούς έχει όσα του αρκούν για τις ανάγκες του και περισσότερα, και ο άλλος στερείται τα πάντα. Έχω υπόψη μου και κάποιους τύραννους, που έχουν τέτοια δίψα για τα χρήματα, ώστε κάνουν πολύ χειρότερα απ' τους πιο φτωχούς. Από φτώχεια δηλαδή άλλοι κλέβουν, άλλοι ανοίγουν τρύπα σε τοίχο με σκοπό την κλοπή, άλλοι πωλούνται ως δούλοι.

Γ.2.

ἄνδρες → ἀνδράσι(ν)

ιδιώτας → ιδιωτῶν

πάντα → παντί

ὑποδύονται → ὑπέδυσαν

πλείω → πλείστους

κτῆσονται → κτήσεσθαι

οἱ → αἷς

λαχόντες → ἐλάχομεν

αἰσθάνομαι → ἠσθάνετο

ποιοῦσι → ποιείτω

Γ.3.α.

ἔχειν: αντικείμενο στο ρήμα νομίζω και ειδικό απαρέμφατο

πολλούς: ονοματικός ομοιόπτωτος προσδιορισμός, επιθετικός προσδιορισμός στο ιδιώτας

αὐτῶν: ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός, γεν. διαίρετική στο *ο μέν*
τοῦ παντός: αντικείμενο στο ρήμα *ἐνδεῖται*.

τῶν ἀπορωτάτων: ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός, γεν.
συγκριτική στο *δεινότερα*

δι' ἔνδειαν: εμπρόθετος προσδιορισμός αιτίας στο *κλέπτουσιν*

β.

- *οἱ πάνυ πολλά ἔχοντες χρήματα οὕτω πένεσθαι ἡγοῦνται:*

Εἶναι δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο *ιδιώτας*.
Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *οἱ*, εκφέρεται με οριστική (το
πραγματικό).

- *ὥστε ποιῶσι πολὺ δεινότερα τῶν ἀπορωτάτων:*

Εἶναι δευτερεύουσα επιρρηματική συμπερασματική πρόταση. Εισάγεται με
το συμπερασματικό σύνδεσμο *ὥστε* και εκφέρεται με οριστική (το
πραγματικό). Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του
αποτελέσματος στο *πεινώσι*.